

След обявената за 10 май, на 19 часа в Берлинския Literaturhaus, Fasanenstraße среща с Мартина "Батак е просто мит" Балева и Сибиле "Баща ми беше кофти пич" Левичарофф на тема "Българските иконоборци, митотворчество и свобода на словото" мисля че е уместно да припомня следния не съвсем нов текст. Все пак едва ли всеки е чел Медиапул или "Про и Анти" в края на ноември 2007 г. и едва ли у всекиго е пресен споменът за т.н. "баташки проект" на берлинския Свободен университет.

* * *

След няколкомесечно затишие историята около «Баташкия проект» на сънародничката Мартина Балева и изследователския екип от Свободния университет в Берлин започва да набира нова скорост.

Само преди дни най-влиятелното германско списание «Дер Шпигел» пространно информира своите читатели за «терористичната заплаха», която била надвиснала над главата на един учен, осмелил се «да внесе яснота» в мрака на национално-патриотичното българско съзнание. 35-годишната студентка Балева, пише списанието, е подложена на гонения по интернет форумите. Наложило ѝ се да смени телефонния си номер, да засекрети жилището си и да потърси защита от германските тайни служби. Телевизия СКАТ, съобщават германските журналисти, предлага 2500 евро за нейния адрес. «Цялото общество, дори и духовният и политически елит на страната се включи в националния протестен рев срещу Мартина Балева», с тези думи «Шпигел» смразява кръвта на читателите си, познаващи без друго Балканите като люлка на всевъзможни изстъпления.

Флагманът на немската разследваща журналистика не пояснява, че излиза с голямо закъснение на мястото на публицистичната битка. Още през септември всекидневникът «Франкфуртер алгемайне цайтунг» вече пусна на цяла страница възмутено задълбочено-интелектуално есе за новата проява на балканска национална истерия в България. Ето защо сегашната атака на «Шпигел» няма нова информационна стойност. Тя може да се обясни единствено във вътрешно-немски контекст с медийно-пазарни конфликти на две от големите структури на този бранш в Германия. Не случайно на прицела на публикацията са изданията на ВАЦ в България «Труд» и «24 часа» и в материала остро се критикува липсата на контрол от страна на издателя в Есен, допуснал подобни «тенденциозни националистически кампании».

Разбира се, покрай Есенските стопани на българските часови издания, не се разминава и на Тошо Тошев, представен в «Шпигел» като фигура с разкопчана до пъпа риза, със златна верижка и пура в ръка, който пуска облаци дим в лицето на събеседниците си, гротескна имитация на създателя на «Плейбой» Хю Хефнер. Макар и да не става дума за неговото обществено познато ДС-агентурно минало като агент «Бор», все пак бегло е описан генезисът му на редактор, свързан с посткомунистически олигарси.

Лесно би било за всеки, съзнаващ фаталната роля на ВАЦ-овите издания у нас и развъртащото им, обществено деморализиращо влияние в страната да възкликне при това четиво радостно «Е, намериха си майстора!» Би било лесно, но късогледо. Защото покрай разчистването на сметките си с ВАЦ, в този си текст «Шпигел» дава пример и за небрежно и незадълбочено разследване на първопричината за скандала. И се превръща в източник за сериозно, може би дълготрайно, манипулативно влияние върху общественото съзнание в Германия.

В типичния за много тукашни медии сгъстен и донякъде схематичен стил се въвежда накратко в същността на проекта на Мартина Балева със споменаването на картината на Пиотровски «Баташкото клане» от 1892 г. Това мащабно платно определяло от край време патриотичното самосъзнание на българите чрез постоянното си присъствие в техните учебници. Картината, пише «Шпигел», е посветена на «унищожаването на селото Батак, което българската историография свързва с някаква героична борба на български патриоти, каквато всъщност не е имало».

Приносът на Балева според Шпигел е там, че тя «подробно анализира» картината на Пиотровски. Тя открила, че художникът бил използвал снимки, които сам инсценирал 12 години след «събитията». От тогава, смята немското списание, тези снимки се представят за автентични фотодокументи на клането и като такива са влезли в обръщение в националната историография. Финалът в историческия раздел на статията е запазен за най-впечатляващите изследвания на студентката Балева: с помощта на данъчни регистри от онези годни тя успяла да изчисли, че «броят на жертвите е бил драстично завишен от патриотични пропагандни подбуди».

Излишно е тук да се навлиза в опровергаване или уточняване на тезите на Мартина Балева и на нейния екип. Това по най-впечатляващ и изряден начин вече бе сторено от д-р Наум Кайчев още през юни 2006 г. в бр. 24 на в-к Култура. Статията е препечатана

неотдавна и в Mediapool и се намира в интернет на <http://www.mediapool.bg/show/?storyid=128167>. Младият историк Александър Долев също даде изключително коректен и подробен, разкриващ несъстоятелността на Балевата концепция отговор в своя блог <http://www.sarakt.org/holokost2.html>.

Именно такъв трябваше да бъде преобладаващият отговор на българската общественост, на нейния «духовен и политически» елит още в началото на набиращата сила скандал. Отговор конкретен, спокоен, с премерен тон, опровергаващ очевидните дефекти в концепцията на берлинските историци и съобразен с елементарни норми на общуване в европейския контекст.

Вместо това станахме свидетели на една побесняла патриотарска кампания. На преден план отново се изстъпиха познатите имена, които са заграбили в публичната среда монопола за родолюбиво говорене и за отстояване на патриотични чувства. Заредиха се абсурдни призови за репресии срещу провинилата се авторка, намеси се най-високото държавно и научно ниво в България с укори срещу немските историци. Такава реакция не оставя на никого в научните или публицистични кръгове в Западна Европа друга възможност освен да я осъди и стреснат да се оттегли на безопасна дистанция. В най-добрия случай.

Онези пък, които не хранят кой знае колко добронамерено отношение към България, ще използват описаните по-горе реакции като най-добрата възможна илюстрация за назадничавото и недостатъчно развито българско общество, станало днес по недоразумение член на общоевропейското семейство.

Принципът на функциониране на немските медийни механизми е такъв, че след публикуване представляващ интерес материал в «Шпигел», той веднага влиза в кръговрата на вторичното му използване от печатни и електронни медии и се разпространява от информационни агенции. По начало силно концентриран и ограничаващ се главно до основни тези, текстът се сбива в няколко изречения и така остава в общественото съзнание. Вече ми попадна агентурно съобщение на голямата информационна агенция «Евангелска пресслужба» (epd), запознах се през последните дни с кратките съобщения за случая по страниците за медийна тематика и на няколко от големите всекидневници.

Схемата, която се предлага там на немския читател, незапознат нито с конкретния случай, нито пък с далечната османска история на Балканите е следната: прогресивна, европейски обучена и възпитана научна работничка разобличава неверен мит, създаден с шовинистична, отживяла времето си цел. Ретроградни, национал-патриотарски кръгове, които преобладават в публичния живот на България, я лишават от свобода на научната и публицистична дейност.

Нещо повече – текстовете от по половин колонка внушават почти без колебание, че самото «Баташко клане» е мит на българската история, и че е дошло времето да се каже истината за него. «Берлинер Цайтунг» например съобщава, че «историчката на изкуството Балева поставя под съмнение официалната версия, че османската армия

била извършила през 1876 г. клане в намиращото се днес на българска територия село Батак». Според Балева, пише друг вестник, «броят на жертвите е бил раздут с патриотично-пропагандна цел»...

Колко време ще е необходимо и ще успее ли българската културна общественост да преодолее тази, налагаща се днес, трагична за българското историческо самосъзнание представа в чужбина? Кой ще слуша занапред подробни обяснения и уточнения, много лесно изпадащи в оправдателен тон? Авторът на тези редове говори от личен опит, защото се опитва от седмици да обяснява и на добронамерени германци нещо, което маститият «Франкфуртер алгемайне» им е разяснил вече просто и ясно: българите реагират така фанатично, защото не искат да си признаят, че са си «разкрасявали» миналото.

Това е, което ще остане в общественото съзнание в Европа. От тук нататък става много тежко, да не кажа невъзможно, то да бъде избито от него и опровергано. Защото всеки, който се опита да го направи с най-спокойно и цивилизовано поднесени аргументи априори изпада в позицията на ретрограден балкански национал-шовинист от сръбско-шумадийски тип, който се бори за запазване на сръбско Косово.

Най-важният въпрос в крайна сметка е дали българското общество ще разбере една проста закономерност. Докато темата за патриотизма е предостъпена на политически спекуланти, на популисти и на безотговорни користолюбци, докато истинският елит на нацията гледа плахо да се дистанцира от това тъй «неевропейско» понятие, могат да ни очакват още по-неприятни изненади.

Берлин, ноември 2007 г.